

НЭГДҮГЭЭР ХЭСЭГ**[20 оноо]****Санамж:**

1. Эхийг анхааралтай уншин асуулт даалгавар бүрийг гүйцэтгээрэй.
2. Сонгож авсан үг, өгүүлбэрийг эхийн утга санаатай холбож ажиллаарай.
3. Сонгох даалгавраас зөвхөн нэгийг дугуйлаарай.
4. Даалгавар бүр 2 оноотой.

Хуруун чинээ лааны гэрэл /өгүүллэг/

Намшир өвгөнийх Зана өвгөнийтэй хоёр гэрээр өвөлжиж байна. Өвлийн шөнийн уртыг хэлэх үү, өвгөдийн сүүжний чилэхийг хэлэх үү, бас дээр нь хоёул гэрэл гаргах лаагүйгээс тус тусын харанхуй гэрт уйтгарлан сууна. Зана өвгөнд хуруун чинээ ганц лаа үлдсэнийг Намшир зах зээлийн өвгөн гэсэндээ тандаж мэдээд өнөө үдэш тэднийд орж, өчүүхэн лааны гэрэлд хуучлав. Гэрэл гэгээ баяр баясгалан авчирдаг атал мань хоёрын яриа таарсангүй, тэгсхийгээд хэрэлдэв.

Занын шар гозойж, "Энэ муу Намшир дандаа намайг өөрөөсөө дорд үздэг. Дахиад л номчирхоод ирлээ. Би энэ муугаас юугаараа дутах юм бэ? Мадлаад өгнө өө, чамайг" гэж бодуут сүүтгэнэн асах хуруун чинээ лаандаа гэнэт харамсаад "Энэ лаа урсаж байна гэдэг чинь надаас л гарз гарч байгаа хэрэг" гэж уурлаад лаагаа үлээчхэв. Намшир:

- Хөөе, зотиг минь, Чи яаж байна аа? гэв.

- Чи ямар ном уншиж байгаа биш, цээжээр ярьж байгаа юм чинь, гэрлийн хэрэг юу байна? Харанхуйд ярь гэснээ, "Өөрөө лаагүй гуйлгачин байж, хүний лааны гэрэл бараадаж ирчхээд, бас тэгээд эзэнд нь номчирхоно гэнэ ээ? Тэгнэ байх аа, гайгүй" хэмээн харанхуйг далимдуулан шазвалзав. Намшир "Зана минь, лаагаа гамнасан болохоос миний ярианд дургүйцсэнгүй юм байна" гэж олзуурхаад:

- Чи миний саяын ярьснаас юм ойлгов уу? гэв.

- Ойлгоогүй ээ, ойлгоогүй. Ойлгоод ч яах юм бэ? гэж Зана хэдэрлэв.

- Зана минь, чи бага сургуульд ч сураагүй даанч харанхуй хүн дээ гээд харанхуйг далимдуулан өврөө суйлан сугаа маажингаа:

- Дараагийн сонгуульд ямар нам ялах бол? гэвэл:

- Ямар нь ч ялсан яадаг юм бэ? гэж зандраад Зана ууртаа чүдэнз зурав. Занын шүдгүй тулман амнаас түүний хоолойгоо тултал гударсан гаансны нь төмөр толгой дөнгөж цухуйж харагдана. Тэр бээр сахлаа хуйхлах шахам байж тамхиа асаагаад чүдэнзнийхээ модыг нясалчихсан чинь Намширын чихийг эгээ л түлчихсэнгүй, шүргээд өнгөрөв. Зана:

- Намшир минь, чи бид хоёр үхэх дөхсөн хөгшин хүмүүс. Чи яах вэ, бурхан шүтэхгүй гэж андгайлсан намын хүн байж. Харин чи өөд болсон хөгшнийхөө хойноос ганц нэг эрх маань уншихад чамд хэрэг болохгүй юм аа гэхэд өнгөрсөн тэр хөөрхийд ач болж юуны магад гэж чиний толгойд огт орохгүй юм уу? гэхэд,

- Маани шиг хэрэггүй юм хаана байна? Би маани мэгзэм уншиж мэдэх ч үгүй гэж Намшир шилбэлзлээ. Зана ууртаа гаансныхаа хүнд төмөр толгойгоор мөнгөн цохилуураа ялбийтал балбангаа:

- Чи чинь багадаа Эрдэнэзуугийн цогчин дуганы арын мөрөнд саарьтай тавхайгаа орхимжин дороосоо цухуйлгачихсан хурал хурж суугаа биз дээ? гэж цухалдав. Намшир:

- Тэр бол юм мэдэхгүй, гэнэн багын явдал. Одоо бол би бурхан шашин шиг тийм хоосон юманд хууртагдахааргүй, бүрэн болчихсон хүн гэж зориуд ам гарсан авч, яагаад ч юм, энэхэн агшинд нас барсан хайрт хань Гэрэлсүрэн нь харагдах шиг болж, дотор нь муухайрчээ. Хэсэг дуугүй суув. Эцэст нь жаахан уужирлаа. Энэ бүгд ерөөсөө Занаас л болж байгаа юм гэж Намшир хорсоод, "Энэ муу Занад бууж өгөхгүй шүү. Энэ надаар шашин шүтүүлж яах нь вэ? Бүр заавал маани уншуулах гэж хор нь буцлаад байгааг нь хараач. Сайндаа биш, намайг бүр давж авч, бах таваа хангах гэж өдөж байгаа нь энэ" гэж шазуур зуусан боловч их л талбиунаар:

- Би чамайг бурхан битгий шүт гээгүй байхад, чи намайг "шүт" гэж тулгаад л... Яах нь вэ дээ гэж өгүүлэв. Зана санаа алдсанаа:

- Тэр үнээн. Гэхдээ чи муу Гэрэлсүрэндээ насаар нь эрх бариулалгүй үхүүлсэн хүн дээ. Энэ голынхон бүгд мэднэ. Хөөрхий муу хань чинь тал харвачхаад байхдаа, чамаас нууж, маани уншиж байсныг бид цугаараа андахгүй. Чи ч их нүгэлтэй амьтан даа гэв. Намшир:

- Чи одоо нүгэл мүгэл гэж юун завхарсан юм яриад унав аа? гэж харанхуй гэрт дэмий л инээмсэглэв. Занын дуу чангарч:

- Чи бас нүгэл байхгүй гэж хуцах нь уу?...Нүгэл бий шүү ... Хулгай хийвэл нүгэл, худлаа хэлбэл нүгэл, хүн албал юу вэ?... Нүгэл биш гэж чи ууш уу?... Хүн гомдоож үхүүлбэл, чиний номоор бол нүгэл бас биш үү? гэж цээжээ түхэлзтэл уухилснаа:

- Чи ерөөсөө гар... Харь... Би зулаа өргөж, мааниа уншлаа. Чиний ийм яриаг чагнаж суух надад алдас болно гээд зулаа өргөж, бурхнаасаа адис аваад шар модон эрих эргүүлж эхлэв. Намшир эзгүй, харанхуй, хүйтэн гэртээ очимгүй, зулын гэрэл жаахан бараадмаар хэдий ч одоо яая гэхэв, үүд рүү майжгана. Энэ зуур Занын эхнэр Буянхорол гаднаас орж ирээд:

- Намшир чи, бид хоёртой ханьтай жаахан сууж хуучлахгүй яагаа вэ? гэхэд:

- Зүгээрээ, харьж хэвтэе гэж хэлтэл хоолой нь чичирч орхилоо. Хүйтэн хонгил шиг харанхуй гэрт түүний сэтгэл дааж давшгүй гунигт автаж, "Одоо ингээд нам үхээд, учир нь олдхоггүй орчлонтой тооцоо дуусаж, яс амрах сан" гэж боджээ. Хүйтэн хөнжилд шургасан хойноо хайрт ханиа бүр ч үгүйлж, "Тэр минь, яагаад намайг орхиод явчлав аа?...Би түүнийг гомдоо луу?... Гомдоосон зөндөө гомдоосон. Энэ хүмүүс намайг эхнэрээ гомдоож өнгөрүүлсэн гэж ярьдаг байх нь ээ?... **Өөд болсны нь дараа дэвсгэр дороос нь эрих гарсан. Тэр минь үнэхээр надаас нууж, маани мэгзэм уншдаг байж. Би ч тэгж байгаа болоо уу? гэж сэжиглэж, түүнийгээ хэлэх хэлэхгүй үгээр загнаж уйлуулж байсан. Би ч үнэхээр нүглийн тариа юм даа" хэмээн өөрийгөө үзэн ядлаа. Тэр хөнжилдөө шурган уйлахдаа Гэрэлсүрэнгийнхээ гомдлыг цайруулж чадахгүйгээс хойш, одоо амьд явж яах юм бэ? Нүгэлт намайг битгий өршөөгөөрэй ... Хохь нь" гэж өнгөнүүлэхэд халуун нулимс хүйтэн нүүр дээгүүр нь асгарлаа.**

Намшир үүрээр дугхийтэл хар дарж зүүдлээд сэрчхэв. Ганц бие өвгөн ямагт түлээ түлшээр гачигдаж байдаг тул тэр аргал түүж яваагаар зүүдэлжээ. Аргал олдхоггүй болохоор айлын шаваастай аргал хулгайгаар ухаж байтал том том хөх аргал дороосоо аяндаа төмбийсөөр задарч, дундаас нь Гэрэлсүрэн нь цухуйж ирлээ. Энхрий хонгор гэргий нь гандсан хөсрий саарал тэрлэг нөмрөөд Намшираас айж, нүүр буруулна. Намшир цочиж сандарсандаа:

- Чи минь, одоо болтол төрлөө олоогүй л явна уу? гэхэд Гэрэлсүрэн,

- Би чинь иймэрхүү л янзтай явж байна шүү гэлээ. Намшир оволзсон зүрхээ "Ёо ёо" хэмээн дараад маани түргэн түргэн уншив. Тэгээд Намшир "Ерөөсөө л Занынхаас салж, амьтан хүнээс алс хол ганц гэрээрээ буугаад Гэрэлсүрэнгийнхээ хойноос зул өргөж, маани уншъя. Зөндөө уншъя. Нойр хоолгүй уншъя. Ээ халаг, хайрт хонгорыгоо амьд сэрүүн байхад сэтгэлийнх нь аяыг дагаж ямагт баярлуулж явахгүй даанч яав даа" гэж халагласнаа гэнэт үрчгэр нүүрээ харанхуйд татгануулан шүд зууж, Тэхдээ маани мэгзэм уншиж, зул өргөж байгаагаа хэнд ч мэдэгдэхгүй юм хуна даа. Ялангуяа энэ муу Занад огт сэжиг авхуулж болохгүй. За ингээд түргэн үхэх минь" гэж шийджээ.

Монгол улсын төрийн соёрхолт, соёлын гавьяат зүтгэлтэн Цэндийн Доржготов

БАГАНАН КОД
НААХ ХЭСЭГ

1. Эхэд орсон дараах үгсийн утгын тайлбарыг зөв харгалзуулсан хэсгийг олоорой.

1. мэдлэх	а. баярлан хөөрөх
2. олзуурхах	б. буруу гажуудах
3. завхрах	с. давж гарах
4. автах	д. ам барин харамсах
5. халаглах	е. дарагдаж эзлэгдэх

A. 1е. 2с. 3б. 4а. 5д.

B. 1с. 2е. 3д. 4а. 5б.

C. 1с. 2е. 3б. 4а. 5д.

D. 1с. 2а. 3б. 4е. 5д.

E. 1е. 2а. 3д. 4с. 5б.

2. Хам сэдвийн хувьд бусдаас өөр хэсгийг олоорой.

- A. Занын шүдгүй тулман амнаас түүний хоолойгоо тултал гударсан гаансны нь төмөр толгой дөнгөж цухуйж харагдана.
- B. Чи өөд болсон хөгшнийхөө хойноос ганц нэг эрих маань уншихад чамд хэрэг болохгүй юм аа гэхэд өнгөрсөн тэр хөөрхийд ач бол.
- C. Намшир шилбэлзлээ. Зана ууртаа гаансныхаа хүнд төмөр толгойгоор мөнгөн цохилуураа ялбийтал балбангаа...
- D. Ганц бие өвгөн ямагт түлээ түлшээр гачигдаж байдаг тул тэр аргал түүж яваагаар зүүдэлжээ.
- E. Намшир өвгөнийх Зана өвгөнийтэй хоёр гэрээр өвөлжиж байна. Намшир "Ерөөсөө л Занынхаас салж, амьтан хүнээс алс хол ганц гэрээрээ бууя.

3. Тодруулсан хэсгийн хэв маягийг тодорхойлоорой.

- A. Болоод өнгөрсөн үйл явдлыг хүүрнэсэн тул хүүрнэмж
- B. Өнгөрсөн байдлыг нэг бүрчлэн тоочин дүрсэлсэн учир тоочимж
- C. Өөрийн өнгөрснийг дүгнэж эргэцүүлж байгаа тул эргэцүүлэмж
- D. Үйл явдал хэрхэн болж байсныг тайлбарласан тул тайлбарламж
- E. Ямар үйл хийснээ нэг бүрчлэн тоочин бодож байгаа тул тоочимж, эргэцүүлэмж хосолсон

4. Өгүүллэгийн “Зана **ууртаа гаансныхаа хүнд төмөр толгойгоор мөнгөн цохилуураа ялбийтал балбангаа**: -Чи чинь багадаа Эрдэнэзуугийн цогчин дуганы ...” тодруулсан хэсэгт аль дүрслэх ур маягийг ашигласан байна вэ?

- A. хэтрүүлэл
- B. харшуулал
- C. адилтгал
- D. багасгал
- E. тойруулал

5. Өгүүллэгт “айлын шаваастай аргал хулгайгаар ухаж байтал”-аар юуг илэрхийлсэн байна вэ?

- A. Айлаас хулгай хийх нь нас барагсдыг ч зовоох маш том нүгэл болдгийг
- B. Нэг ч гэсэн маани мэгзэм уншихгүй байх нь аргал хулгайлахын дайтай нүгэл гэдгийг
- C. Айлд очоод эзэнтэй нь муудаад гарсан хэдий ч багахан ч гэсэн ухаарсан ухаарлыг
- D. Хүний хөдөлмөрийг л сорж мөлжсөн муу муухай зуршил дадлыг
- E. Өөрөө хураасан хийсэн зүйлгүй авч бусдынхыг шүүж басамжилсан бурууг

6. Өгүүллэгийн “Би түүнийг гомдоо луу?... Гомдоосон зөндөө гомдоосон. Энэ хүмүүс намайг эхнэрээ гомдоож өнгөрүүлсэн гэж ярьдаг байх нь ээ?” хэсгээр Намширын сэтгэлийн ямар өнгө аяс илэрч байна вэ?

- A. хардаж сэрдсэн
- B. асууж тодруулсан
- C. ухаарч сэхээрсэн
- D. харуусаж халагласан
- E. гайхаж тээнэгэлзсэн

7. Өгүүллэгийн үйл явдал “Чи ерөөсөө гар... Харь... Би зулаа өргөж, мааниа уншлаа. Чиний ийм яриаг чагнаж суух надад алдас болно гээд зулаа өргөж, бурхнаасаа адис аваад шар модон эрих эргүүлж эхлэв” гэжээ. Заныг ийн уурлах нь ямар нөхцөлөөс эхэлсэн бэ?

- A. Чи одоо нүгэл мугал гэж юун завхарсан юм яриад унав аа? гэж харанхуй гэрт дэмий л инээмсэглэв.
- B. “Энэ лаа урсаж байна гэдэг чинь надаас л гарз гарч байгаа хэрэг” гэж уурлаад лаагаа үлээчхэв.
- C. Намшир “Зана минь, лаагаа гамнасан болохоос миний ярианд дургүйцсэнгүй юм байна” гэж олзуурхаад: -Чи миний саяын ярьснаас юм ойлгов уу? гэв.
- D. Гэрэл гэгээ баяр баясгалан авчирдаг атал мань хоёрын яриа таарсангүй, тэгсхийгээд хэрэлдэв.
- E. Сахлаа хуйхлах шахам байж тамхиа асаагаад чүдэнзнийхээ модыг нясалчихсан чинь Намширын чихийг эгээ л түлчихсэнгүй, шүргээд өнгөрөв.

8. Өгүүллэгийн “Намшир”-ын дүрд тохирохыг сонгоорой.

- A. Тэр бол бол үйлдсэн гэмээ ухаарч байгаа хэдий ч бүрэн боловсроогүй хүн
- B. Тэр бол үйлдсэн нүгэл ихтэй түүнийгээ цагаатгаж маань мэгзэм уншсан хүн
- C. Тэр бол үхэхээ хүлээхээс өөр хийж чадах зүйлгүй болсон ядарсан хөгшин хүн
- D. Тэр бол нам, сонгууль мэтийг ярьсан шүтлэггүй төрийн хар хүн
- E. Тэр бол Занад мэдлуулсандаа хорсож үгээр идсэн хорон санаат хүн

9. Намшир “Занад л сэжиг авхуулахгүй юм шүү” гэж бодох болсны шалтгаан юу вэ?

- A. Зана ганцхан байгаа хуруун чинээ лаагаа Намшираас харамласан учир
- B. Занаас өөрийгөө илүү гэж сэтгэн, бууж өгөхгүй юм шүү гэсэн бодолтой учир
- C. Шашин шүтэхээс болж Занатай муудаж гэрээс нь хөөгдөж гарсан учир
- D. Занын хэлсэн ярьсан бүхэн нь үнэний ортой байсан учир
- E. Зана зулын гэрэлд суулгалгүй хөөж гарган, өс хонзон зангидсан учир

10. Өгүүллэгийн гол санааг илэрхийлсэн хэсэг аль нь вэ?

- A. Чи минь, одоо болтол төрлөө олоогүй л явна уу? гэхэд Гэрэлсүрэн, -Би чинь иймэрхүү л янзтай явж байна шүү гэлээ.
- B. "Ёо ёо" хэмээн дараад маани түргэн түргэн уншив. За ингээд түргэн үхэх минь" гэж шийджээ.
- C. Хайрт хонгорыгоо амьд сэрүүн байхад сэтгэлийнх нь аяыг дагаж ямагт баярлуулж явахгүй даанч яав даа" гэж халагласнаа гэнэт үрчгэр нүүрээ харанхуйд татгануулан шүд зуув.
- D. Тэхдээ маани мэгзэм уншиж, зул өргөж байгаагаа хэнд ч мэдэгдэхгүй юм хуна даа. Ялангуяа энэ муу Занад огт сэжиг авхуулж болохгүй.
- E. "Ерөөсөө л Занынхаас салж, амьтан хүнээс алс хол ганц гэрээрээ буугаад Гэрэлсүрэнгийнхээ хойноос зул өргөж, маани уншъя. Зөндөө уншъя. Нойр хоолгүй уншъя.

ХОЁРДУГААР ХЭСЭГ

[30 0100]

Санамж:

- Даалгавар тус бүрийн зааврыг анхааралтай уншиж гүйцэтгээрэй.
- Даалгаврын хариуг шалгалтын дэвтрийн зохих зайд бичиж тэмдэглээрэй.
- Даалгавар бүрийн оноо харилцан адилгүй болно.

2.1. Дараах шүлгийг уншин зөв бичих дүрмийн алдаатай 5 үгийг олоод, засаж бичээрэй. Алдаатай үгийг олж зөв болгон зассан тохиолдол тус бүр 1 оноо [5 оноо]

Өглөө нарны шүлэг

Оюун бодлын минь гүн дэх уул нурууд, орон суурингууд
Очиж үзээгүй газрын атираа нугачаа, энхэл донхол замууд
Бэл толгодоос өгсөн өгссөөр тэнгэрд тулах зүмбэр сүмбэр
Бичгийн хэв шиг угалзарсаар хол оо одох гол мөрөн...
Нутаг нутгаар хэрэн хэсээр аяншиж ядарсан өвгөн салхи
Нуугдаж тоглосоор хөл нь цуцсан ч гүйсээр л байх жаалхан салхи
Энэ салхины хөл нь хүрсэн уулсын өндөр нь, уудмын хол нь ч
Ээжийн гар шиг нутгийнхаа элгэнд нь заяасан хүү минийх.
Зүүдэндээ иргэж очсоор л байдаг аглаг түнэр дэх гэр минь
Зүрхэндээ үргэлж санасаар л байдаг алс хязгаар дахь тэр минь
Энгэрийн дулаахан үнэр шиг зүлгэнд нь эрэхлэх сайхан
Эцгийн талбиухан магнай шиг өглөөд нь сэрэх сайхан!

Ц.Дэлгэрмаа “Зүрхэнд агч намур” 2021 номын 56 дугаар тал

Алдаатай бичсэн үг
Засаж бичсэн үг

2.2. Дараах цогцолборыг уншаад кирилл бичигт хөрвүүлээрэй.

[5 0100]

0-1 алдвал 5 оноо, 2-3 алдвал 4 оноо, 4-5 алдвал 3 оноо, 6-7 алдвал 2 оноо, 8-9 алдвал 1 оноо, 10-с дээш алдвал 0 оноотой болно.

[illegible]

Түүний тулд хэрхэн буйгаа “**Миний мөрөөдөл**” сэдвийн дор сийрүүлэн бичнэ үү.

Бичгийн соёл оноонд нөлөөлөхийг анхаарна уу.

/Үгийн тоо 200-250/

[20 очоо]

Даалгавар	Зөв бичих чадвар	Үндэсний бичгээр унших чадвар	Эх зохион найруулах чадвар							
			Сэдэв ба зорилго	Бүтэц	Эшлэл баримт	Бичлэгийн хэлбэр төрөл	Хэл зүй, найруулга	Үгийн тоо	Зөв бичгийн дүрэм	Бичгийн соёл
Авбал зохих оноо	5	5	5	3	2	2	3	1	3	1
Авсан оноо										

Дүгнэж оноожуулсан багшийн код

